

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА – одна з базових юрид. наук і навч. дисциплін істор.-теор. профілю. Предметом науки І. д. і п. є вивчення виникнення, розвитку і зміни типів та форм д-ви і права, а також держ. органів і правових інститутів конкр. держав у конкр. народів у певні істор. періоди на основі виявлення і пізнання властивих їм об'єктивних законів. Наука І. д. і п. дає можливість не лише відтворити послідовний розвиток держ. форм сусп-ва і правових систем у всій їх конкретності й хронол. послідов-

ності, а й розкрити закономірності, які визначають їх розвиток. Вона не лише застосовує, а й відкриває закони, характерні для певних істор. епох.

На відміну від галузевих юрид. наук І. д. і п. вивчає розвиток держ.-правових явищ у їхній цілісності, єдності та взаємозв'язку. І. д. і п. цікавлять конкр. політ. і правові явища, насамперед факт. матеріал для встановлення міжгалуз. закономірностей, заг. тенденцій розвитку д-ви і права.

У науці І. д. і п. виділяють загальну історію держави і права та *історію держави і права України*. Як синонім назви «Загальна історія держави і права» застосовується також назва «Історія держави і права зарубіжних країн». Разом з тим заг. історія д-ви і права вивчає не всесв. історію д-ви і права, а лише «загальну», тобто таку, яка має справу як з найбільш загальними законами історії д-ви і права, так і з найтипівішими особливостями цієї історії.

Формування істор.-правового напрямку у правознавстві почалося у 18 ст., цей процес набув поширення переважно в 19 ст. Істотну роль у його становленні відіграли представники *історичної школи права* – Г. Гуго, Ф. К. фон Савіньї, Г. Ф. Пухта (Німеччина), а також Е. Лабуле і Р. Дорест (Франція), Г. Мен і Г. Спенсер (Англія), М. М. Карамзін, П. Г. Виноградов, М. Ковалевський (Росія), укр. вчені О. В. Романович-Славатинський, О. Ф. Кістяківський, М. Ф. Владимирський-Буданов, М. І. Палієнко та ін. В архів. і літ. вітчизняних джерелах кін. 19 – поч. 20 ст. зустрічаються такі назви, як «Загальна історія права» і «Загальна історія законодавства», «Юридична історія» та «Історія юриспруденції», «Загальна історія права та установ», «Зовнішня історія права» і «Внутрішня історія права». Заг. статутом рос. університетів 1863 до курсу юрид. ф-тів було включено навч. дисципліну під назвою «Загальна історія права» (ін. назва – «Історія іноземних законодавств»). У серед. 30-х рр. 20 ст. навч. дисципліна «Загальна історія держави і права» вперше з'явилася в юрид. вузах СРСР, відтоді і до наших днів вона зберігає своє місце в системі вищої юрид. освіти. Значний внесок у розвиток науки «Загальна історія держави і права» зробили П. М. Галанза, В. М. Корецький, І. С. Перетерський, С. В. Юшков.

Осн. завданнями навч. дисципліни «Загальна історія держави і права» є: сприяти широкій заг. підготовці студентів у питаннях історії д-ви і права, розвитку у них юрид. мислення, необхідного для теор. засвоєння і практ. застосування права; створити передумови для вивчення ін. юрид. дисциплін (теорії д-ви

і права, історії політ. і правових учень, конст. та міжнар. права тощо).

Лит.: Перетерський І. С. Всеобщая история гос-ва и права. М., 1945; Юшков С. В. Русская Правда. Происхождение, источники, её значение. М., 1950; Перетерський І. С. Дигесты Юстиниана. Очерки по истории составления и общая характеристика. М., 1956; Юшков С. В. История гос-ва и права СССР, ч. 1. М., 1961; Гальперин Г. Б., Королев А. И. Методол. и теор. вопросы науки истории гос-ва и права СССР. Ленинград, 1974; Методология ист.-прав. исследований. М., 1980; История гос-ва и права заруб. стран. М., 1980; Корецкий В. М. Избр. труды, кн. 1–2. К., 1989; Юшков С. В. Нариси з історії виникнення і початкового розвитку феодалізму в Київ. Русі. К., 1992; Черниловский З. М. Всеобщая история гос-ва и права. М., 1996; Шевченко О. О. Історія д-ви і права заруб. країн. К., 1997.

В. І. Тимошенко.